

PREMIUM

▲ Het monument voor de twaalf doden bij vliegveld Twente, vlakbij de kruising van de Sniedersveldweg en Knollerveldweg. © Wouter de Wilde | WDW Foto's

Twaalfde oorlogsdode op vliegveld Twente heeft na 79 jaar een naam: 'Eindelijk is ome Gerrit terug'

Van de twaalf lichamen van oorlogsslachtoffers die in 1947 op vliegveld Twente werden gevonden, is er een altijd onbekend gebleven. Nu, na intensief speurwerk en een dna-match, kon zijn identiteit alsnog worden achterhaald. Gerrit van Weeren uit Amsterdam, verzetsman, communist en een van de organisatoren van de Februaristaking, heeft eindelijk zijn naam terug.

Herman Haverkate 04-05-23, 07:15

De steen staat in de berm van de weg, op de kruising van twee zandwegen. Adrie Roding, oud-stadsarchivaris van Enschede, wijst naar de bomen in de verte. Daarginds, achter het

weiland en onbereikbaar vanwege een hek, ligt vliegveld Twente, de plek waar het allemaal is gebeurd. Tientallen verzetsmensen en Joden, vermoedt hij, werden hier vermoord, slechts twaalf werden er teruggevonden. Hun namen, op een na, staan op de steen die hier op initiatief van de Heemkundevereniging Weerselo in 2021 werd geplaatst.

„Ze lagen hier vlakbij. Verspreid over verschillende graven. Onderzoek in 1947 aan de hand van verklaringen van Duitse militairen bracht de lichamen aan het licht. Zes lagen er bij elkaar in een voormalige bomkrater. Vijf mensen met een Joodse achtergrond en één onbekende. Zijn signalement werd verspreid. Hij was klein, 1.68 meter, en droeg een grijze winterjas. Maar zijn naam bleef altijd een mysterie. Zo is hij ook begraven. In Leusden, te midden van andere onbekende doden uit de oorlog.”

Ideale plek om mensen te laten verdwijnen

Twaalf lichamen, elf namen: het tragische lot van die ene onbekende heeft Roding nooit meer losgelaten vanaf het moment dat hij voor het eerst over de executies op vliegveld Twente hoorde. „Het was de ideale plek om mensen te laten verdwijnen. Het was militair terrein. De Duitsers hadden het in 1940 in beslag genomen. Vooral na 30 juli 1944, de dag waarop Hitler bepaalde dat mensen zonder vorm van proces konden worden neergeschoten, vonden er massale executies plaats. Volgens Karl Schöber (destijds chef van de Sicherheitsdienst (SD) in Enschede -red.) zijn dat er tientallen en mogelijk zelfs honderden geweest. Ik heb hier talloze keren onderzoek gedaan. Maar, behalve deze twaalf, is er nooit iemand teruggevonden.”

Twaalf doden, elf namen © Wouter de Wilde | WDW Foto's

Het onderzoek van Roding kwam in een stroomversnelling nadat hij in 2020 de krachten bundelde met de Heemkundevereniging in Weerselo. „Het grootste deel van het vliegveld hoorde in de oorlog bij de gemeente Weerselo, dat wekte onze interesse”, zegt onderzoekster Mariët Blokhuis. „Het verhaal raakte ons. We zijn al een tijd bezig om het verhaal van alle oorlogsdoden in Dinkelland te achterhalen. Voor de families is dat enorm waardevol. Daarom ook hebben we ervoor gezorgd dat er een monument is gekomen bij het vliegveld. Nabestaanden uit verschillende families zijn bij de onthulling geweest. Maar het onderzoek naar die onbekende is gewoon doorgegaan.”

Zoeken naar dat ene kwartje

Intensief speurwerk en, uiteindelijk, toeval leidden tot het nooit meer verwachte succes. Roding: „Ik heb het steeds gezegd: het is zoeken naar dat ene kwartje in een oneindige reeks van mogelijkheden.” Dagrappporten van de Nederlandse politie uit de oorlog en verhoren van Duitse betrokkenen na de oorlog vormden het uitgangspunt. „We hebben gekeken wie er allemaal tussen juli en september 1944 is opgepakt. Dat waren er vele honderden.”

Een man van 1.68 meter lang: dat moest hem wel zijn

Mariët Blokhuis

Tijdens een zestal bezoeken aan het Nationaal Archief in Den Haag vond hij bij toeval een verklaring van een verzetsman uit Almelo over een straatcontrole voor zijn huis op 24 september 1944. „Het was een extreem spannende tijd. De Enschedese verzetsstrijder Johannes ter Horst was in Almelo in handen van de Duitsers gevallen. Die hielden rekening met een bevrijdingsactie en controleerden alles en iedereen. Bij die straatcontrole werden twee personen aangehouden. Een ervan, de Amsterdamse communist Jan van Drunen, probeerde te ontkomen en werd doodgeschoten. De ander, een onbekende, werd gearresteerd en door de Duitsers afgevoerd.”

Onderzoek in archieven CPN

De naam van Van Drunen bracht Roding en Blokhuis op het idee om de archieven te raadplegen van de Communistische Partij Nederland (CPN) in Amsterdam. Blokhuis: „Adrie had onmiddellijk het vermoeden dat ook die onbekende wel eens uit die kringen zou kunnen komen. Binnen twee uur hadden we beet. Er was de naam van een vermiste communist uit 1944. Het laatste levensteken van hem kwam uit Zwolle. In het keuringsrapport van de militaire dienst stond zijn lichaamslengte: 1.68 meter. Vanaf dat moment wisten we: dat moet hem zijn.”

*De onbekende dode
van vliegveld
Twente:
Gerrit van Weeren
© Heemkunde
Weerselo*

Tegelijk met zijn naam kwam ook het leven van de twaalfde dode van vliegveld Twente aan het licht. Gerrit Abraham van Weeren is in 1909 geboren in Amsterdam en is 35 jaar oud als hij in Twente sterft. Hij heeft een vriendin maar is niet getrouwd. Kinderen laat hij niet na.

Leven in teken van politiek

Vanaf de jaren 30 staat zijn leven in het teken van de politiek en het verzet tegen het opkomende nationaal-socialisme. Van Weeren wordt lid van de CPN en is als districtbestuurder in de Amsterdamse Jordaan nauw betrokken bij de organisatie van de Februaristaking van 1941. Hij heeft de leiding over het verboden partijblad *De Waarheid*, fungeert als koerier en vervalst persoonsbewijzen. Na een onderduikperiode in Amsterdam-Zuid verdwijnt hij uit beeld. Sinds september 1944 geldt hij als vermist.

We weten nu eindelijk wat dat schorem met hem heeft uitgevoerd

Jan Hilster, nazaat van Gerrit van Weeren

„Zijn laatste uren moeten verschrikkelijk zijn geweest”, zegt Adrie Roding. „Andere verzetsmensen die destijds in Almelo gevangen hebben gezeten, hebben gehoord hoe hij is mishandeld. Een dag na zijn arrestatie hebben ze hem overgebracht naar Enschede. Ook daar hebben mensen hem gezien. Om te verhullen hoe erg hij eraan toe was, droeg hij een doek over zijn hoofd. Samen met de andere vijf is hij op 27 september gefusilleerd. Het

tijdstip kennen we: half negen in de avond. Het was al donker. Zelfs de naam van degene die hem heeft doodgeschoten, ene Becker, hebben we in de archieven kunnen achterhalen.”

Oud-stadsarchivaris Adrie Roding wijzend naar de plek achter de hekken van vliegveld Twente waar in 1947 twaalf lichamen werden gevonden. Naast hem Mariët Blok en Maria Lobker van de Heemkundevereniging Weerselo © Wouter de Wilde | WDW Foto's

Definitieve zekerheid na dna-match

Dna-onderzoek bracht vorig jaar de definitieve zekerheid. De Bergings- en Identificatiedienst van de Koninklijke Landmacht, belast met de identificatie van de ruim 5500 onbekende slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog, kon na een match met een familielid bevestigen dat Gerrit van Weeren inderdaad de onbekende man was die in 1947 werd gevonden en later in Leusden is begraven.

Jan Hilster, een van zijn weinige familieleden, herinnert zich nog het moment waarop onderzoeksleider Elisabeth Schiltmans van het militair identificatiecentrum hem belde. „Het was een complete schok. Ik wist nergens van. Ook niet van het onderzoek in Twente. Het enige wat ik wist is dat mijn vader zijn hele leven heeft willen weten wat er met ome Gerrit was gebeurd. Om die reden heeft hij vlak voor zijn dood nog dna-materiaal afgestaan. De oorlog zat hem dwars. Zijn eigen vader was vermoord in Neuengamme. Dat een ander familielid zomaar kon verdwijnen, heeft hij nooit kunnen accepteren.”

Hilster, 75 jaar inmiddels, heeft ook zelf het nodige onderzoek verricht naar de verdwijning van Gerrit van Weeren. „Mijn vader had een vaag verhaal over hoe hij in de trein zou zijn aangehouden en door een Duitser met een bajonet zou zijn gestoken. Maar het spoor liep dood in Zwolle. Daar lag, wat betreft de familie, zijn eindstation.”

Bevrijding

De waarheid ervaart hij als een bevrijding, al had hij gewenst dat zijn vader dit zou hebben meegemaakt. „Hij is drie jaar geleden overleden. Ik had hem die rust gegund. Maar goed, ome Gerrit heeft eindelijk een graf. We weten nu wat dat schorem met hem heeft uitgevoerd.”

Een paar dagen na het horen van het nieuws is Jan Hilster naar het graf in Leusden gegaan. Het zal binnenkort worden aangepast, net als het monument bij vliegveld Twente. Met de paar familieleden die er nog over zijn, zal hij Gerrit voortaan op 4 mei herdenken.

„Even is er het plan geweest om hem te verplaatsen naar Loenen, maar ik heb gezegd: laat hem maar in Leusden. Een paar meter verderop liggen Russen, zijn communistische vrienden. Samen hebben ze gestreden voor hun idealen. Als oom Gerrit ergens thuishoort, dan is het daar.”

*Het graf van Gerrit Weeren op begraafplaats Rusthof in Leusden. Daar ligt hij tussen 156 andere tot op heden onbekende verzetsstrijders en soldaten uit de Tweede Wereldoorlog
© Jan Hilster*